

РОЗДІЛ 8

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.77.067.31

Алексєєнко Л. М.

Ціжма О. А.

Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Тернопільського національного економічного університету

УПРАВЛІННЯ СТРУКТУРОЮ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ В УМОВАХ АКТУАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ ВІДТВОРЕННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

Стаття присвячена теоретичним, методологічним та організаційно-прикладним аспектам впливу системних бюджетних реформ щодо створення нових підходів формування фінансових відносин для відтворення трудових ресурсів. Досліджено особливості реформування правового статусу державних і муніципальних організацій, пріоритети модернізації соціальної сфери для підвищення якості й рівня життя населення країни. Обґрунтовано, що пошук ефективних способів міжбюджетного регулювання потребує перерозподілу видаткових повноважень органів державного управління та місцевого самоврядування в соціально важливі сектори економіки.

Ключові слова: доходи бюджету, фінансування, трудові ресурси, міжбюджетне регулювання, безробіття.

Постановка проблеми. Важливою умовою проведення бюджетної децентралізації є надання більшої фінансової самостійності регіонам. Децентралізація – це ключовий елемент підготовки України до майбутнього членства в Європейському Союзі (далі – ЄС), а також додаткова гарантія незмінності членства [1]. Україна орієнтується на сучасні європейські моделі місцевого самоврядування та Європейську хартію місцевого самоврядування.

У суспільному розвитку людський капітал стає основою багатства, визначає конкурентоспроможність економічних систем та є ключовим ресурсом їх розвитку. Філософія нової державної політики України визначає здатність економіки створювати й ефективно використовувати людські ресурси, дедалі більше визначає економічну силу нації та її добробут. Натомість у структурі національного багатства України людський капітал становить приблизно 45% з негативною динамікою, а в країнах «Великої сімки» та ЄС понад 75%. Така диспропорція призводить до серйозних проблем у нашій державі [2].

Розширення глобальної конкуренції зумовлює зростання проблематики забезпечення громадян соціальними послугами. І. Міклош визнає, що проведення часткових реформ є ще гіршим, ніж їх відсутність [3]. При цьому він зазначає, що в Україні надто високі публічні витрати, особливо стосовно доходів на душу населення і відносно ВВП країни вони становлять більше 53%. Зростає потреба в гнучкому та цілеспрямованому впливі міжбюджетних трансфертів на результативність соціальних витрат державного й місцевих бюджетів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні питання сучасної економіки досліджували Д. Белла, Е. Тоффлера, Р. Флоріди, М. Кастельса, П. А. Девіда і Д. Форе, Г. Б. Клейнера. Серед українських економістів вагомий внесок у розробку цієї тематики зробив Є. Кузькін, який визначив методологічне підґрунтя перерозподілу повноважень у секторі публічних фінансів на користь місцевого самоврядування, що сприятиме наближенні суспільних послуг до їх кінцевого споживача [4, с. 30–44]. Пріоритети ефективної бюджетної децентралізації та реалізацію дієвих

антикорупційних заходів із метою детнізації місцевих фінансів досліджує Б. Малиняк [5, с. 30–44]. Л. Сидельникова акцентувала увагу на науково-методичних підходах оптимізації обсягу і структури державних видатків [6, с. 45–60]. І. Сторонянська та Л. Бенюк досліджують тенденції та протиріччя проведення реформи системи державного управління та фінансів у напрямі децентралізації та передачі на місцевий рівень повноважень і фінансових ресурсів [7, с. 44–57]. Л. Тарангул і Т. Коляда розвинули теоретико-методологічні засади розподілу повноважень між органами центральної влади та місцевого самоврядування, при наданні суспільних благ і послуг [8, с. 30–44].

В основі дослідження особливої уваги заслуговують праці зарубіжних економістів: В. Гамукина («Комбінаторика ризиків бюджетної системи») [9, с. 28–39], А. Мастерова («Методології бюджетного планування в процесі становлення програмно-цільового бюджетування») [10, с. 20–39], А. Чулкова («Підвищення відкритості бюджетної системи шляхом формування бюджету для громадян») [11, с. 14–22], О. Філіпчука («Побудова двухфакторної моделі управління доходами й стратегій управління структурою доходів») [12].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Управління доходами бюджету спрямовано на забезпечення збалансованості бюджету й має економічне та соціальне значення. Проте необхідно узагальнене дослідження теоретичних аспектів інституціональних змін бюджетних відносин і бюджетного процесу як основи фінансового забезпечення соціально важливого аспекту – трудових ресурсів.

Метою статті є дослідження нових підходів формування фінансових відносин у бюджетному процесі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародні фінансові інститути акцентують увагу на відновленню надзвичайно неміцного економічного зростання в Україні. У 2005 р. на обслуговування державного боргу України використовували 0,5% ВВП, а в 2015 р. – уже 5% ВВП. У 2016 р. реструктуризація державного боргу дала змогу зменшити витрати на 10 млрд грн для обслуговування боргу й на 54 млрд грн – погашення боргу [13].

Світовий банк зберігає свій прогноз по зростанню ВВП України на 1% у 2016 р. і на 2% у 2017 р. за умови, що не буде ескалації конфлікту на сході країни, а уряд продовжить економічні реформи [14]. Ще одним ризиком відновлення економіки й проведення реформ є перманентність політичних криз навколо уряду й парламентської коаліції. Серед реформ, які особливо виділяють у Світовому банку: боротьба з корупцією, продовження реформ в енергетику, дотримання політики змінного обмінного курсу, пенсійна реформа.

Статтями 95 і 98 Конституції України визначено, що регулярні звіти про доходи й видатки Державного бюджету України мають бути оприлюднені. Контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використання здійснює Рахункова палата.

Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 р.» було затверджено 28 грудня 2014 р. за доходами в сумі 475,9 млрд грн, видатками – у сумі 527,9 млрд грн та граничним розміром дефіциту державного бюджету – у сумі 63,7 млрд грн. [15]. Виконання дохідної частини бюджету здійснювалося при несприятливій ціновій кон'юктурі на світових товарних ринках, застосуванні торговельних обмежень з боку країн – членів Митного союзу, втраті виробничих потужностей та інфраструктури у зв'язку з військовим конфліктом на сході України.

Згідно з Бюджетним кодексом України, доходи бюджету – це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за адміністративні послуги, власні надходження бюджетних установ).

У 2015 р. надходження до Державного бюджету України становили 534,7 млрд грн, що на 177,6 млрд грн, або на 49,7% більше, ніж у 2014 р. До загального фонду державного бюджету за 2015 р. надійшло 503,8 млрд грн, що на 193,1 млрд грн, або на 62,2% більше, ніж у 2014 р. Це пов'язано з перенесенням із спеціального фонду до загального надходжень від ввізного мита, акцизного податку, екологічного податку.

Найбільші надходження до держбюджету становили: податок на додану вартість (збір) з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) – 108,1 млрд грн (на 31,9% більше, ніж у 2014 р.); податок на додану вартість з ввезених на територію України товарів – 138,8 млрд грн (на 29,3% більше, ніж у 2014 р.); податок на прибуток підприємств – 34,8 млрд грн (на 12,9% відсотка менше, ніж у 2014 р.); податок та збір на доходи фізичних осіб (у тому числі військовий збір і податок на доходи фізичних осіб із доходу у відсотках) – 45,1 млрд грн (у 3,6 рази більше, ніж аналогічний показник 2014 р.); акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) – 38,8 млрд грн, що на 38,1% більше, ніж у 2014 р.; акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) – 24,3 млрд грн, що на 44,3% більше, ніж у 2014 р.; ввізне мито – 39,9 млрд грн, що у 3,2 рази більше, ніж у 2014 р.; рентна плата за користування надрами – 37,0 млрд грн, що у 2 рази більше, ніж у 2014 р.

В економічній літературі для оцінення ефективності управління структурою доходів застосовують такі підходи: цільовий (оцінюється вірогідність реальності досягнення поставлених цілей; досягнення необхідних якісних і кількісних змін

показників доходів); ресурсний (оцінюється ефективність управління доходами залежно від міри використання ресурсів; одержання максимально можливого результату з найменшими витратами); оцінення динаміки основних економічних показників (за порівнянний період часу з аналогічними показниками провідних економік конкурентів); оцінення зовнішніх і внутрішніх загроз (ризикованість стратегічних рішень, наслідком яких є позитивна або негативна динаміка доходів бюджету). З огляду на ефективність управління заслугове уваги комплексний підхід, який поєднує вищевикладені підходи [12].

В. Плескач, І. Івасюк визнають, що створення макроекономічної моделі прогнозування показників державного бюджету на середньострокову перспективу дасть можливість узгодити середньострокові прогнози соціально-економічного розвитку із середньостроковими показниками фіскальної політики, забезпечити функціонування системи середньострокового планування діяльності головних розпорядників бюджетних коштів, урахувавши фінансові обмеження [16, с. 62–66].

Г. Морозова, Є. Руденко, дослідивши недоліки функціонування податку на додану вартість, пропонують такі напрями вдосконалення механізму справляння ПДВ:

- встановлення диференційованих ставок податку на додану вартість;
- зменшення виручки на суму всіх матеріальних витрат,
- додавання амортизаційних витрат;
- спрощення механізму справляння податку на додану вартість і зміни механізму справляння ПДВ щодо підприємств торгівлі та посередницької діяльності [17, с. 44–46].

Збільшення джерел формування дохідної бази місцевих бюджетів відбувалося за рахунок передачі окремих доходів з державного бюджету, запровадження нового виду податку – акцизного податку з кінцевих продажів, розширення бази оподаткування податком на нерухомість. Змінами до Бюджетного кодексу України визначено спрямування 10% податку на прибуток підприємств недержавної форми власності до місцевих бюджетів (на рівні області).

Керуючись логікою управління структурою доходів бюджету, варто акцентувати увагу на прямих платежах в бюджет, що не носять фіскальних характер. У бюджеті на 2016 р. сума адміністративних зборів запланована в сумі 5,5 млрд грн. Ще 19 млрд грн становлять надходження бюджетних установ від плати за надавані ними послуги [18]. Необхідно також відмітити, що витрати державного бюджету на утримання регуляторних органів становить близько 11,5 млрд грн на рік. Побічно їх можна оцінити, розрахувавши кількість представників професій (юристів, бухгалтерів, кадровиків), задіяних, у першу чергу, в контакт з державою або при виконанні регуляторних вимог рівня В2, В і В2С. За оцінками рекрутингових агентств, разом це близько 1,1 млн чол.

Вважаємо, що регуляторні дії мають бути розумним компромісом між загальнодержавними цілями й вартістю їх досягнення. На практиці виконання вимог того або іншого регулювання може становити до 2% від ВВП України. Офіс ефективного регулювання (BRDO, Better Regulation Delivery Office) при Міністерстві економічного розвитку й торгівлі визнав, що тільки у енергетиці, АПК, будівництву, транспорту й загальному нагляду діє близько 10 тис. норма-

тивно-правових актів. Відповідно органи влади, що здійснюють регуляторні функції, мають проаналізувати нормативну базу в цих секторах на предмет законності, корисності, впливу на бізнес-процеси і вартості як для компаній, так і для держави. Цьому сприятиме застосування методики розрахунку вартості регулювання (М-Тест).

Особливої уваги заслуговує новий механізм бюджетного регулювання – система тотального збалансування усіх місцевих бюджетів замінено системою горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій залежно від рівня надходжень на одного жителя. Проте вирівнювання здійснюється лише по одному податку – податку на доходи фізичних осіб, а решта платежів залишаються в повному розпорядженні місцевих органів влади. Згідно зі змінами до Податкового кодексу України, підвищено фіскальну незалежність органів місцевого самоврядування щодо місцевих податків та зборів, зокрема шляхом надання права самостійного визначення ставок податків та встановлення пільг з їх сплати.

У світлі сучасних викликів, що стоять перед Україною, необхідно прийняти принципово іншу науково обґрунтовану концепцію бюджетної політики у сфері видатків, їх ролі в модернізації економіки країни, переході на новий рівень стандартів життя в соціальній, гуманітарній, екологічній політиці [2, с. 18–20]. Поділяємо точку зору фахівців, які визнають, що здійснення децентралізації є необхідним кроком, з одного боку, на євроінтеграційний зовнішньополітичний курс держави, а з іншого – трансформація державного устрою може створити нові виклики для українського суспільства у процесі здійснення адміністративно-територіальної реформи іа на перших етапах функціонування нової системи організації публічної влади [19].

У цьому контексті варто акцентувати увагу ще на такій обставині як зростання так званих «партикулярних» тенденцій в областях, які супроводжуватимуться легітимізацією в суспільній свідомості претензій регіонів на правосуб'єктність щодо тих економіко-політичних інтересів, які суперечать загальнонаціональним. Це пов'язано з посиленням серед населення регіональних ідентичностей; поглибленням соціальної дистанції між територіальними спільнотами; утворенням територіальних комплексів із відносно високим потенціалом економічної самодостатності; активізацією дій політичних еліт різних рівнів адміністративно-територіального поділу щодо обсягів повноважень; збереженням традицій покладання суспільством відповідальності за негативні соціально-економічні явища на центральні органи державної влади.

В умовах обмеженості бюджетних ресурсів Урядом проводилася виважена політика видатків, спрямована на: підвищення обороноздатності держави; здійснення своєчасних виплат за борговими зобов'язаннями; фінансування запланованих соціальних виплат та допомог. Проте актуалізуються теоретико-методичні засади фінансування відтворення трудових ресурсів.

Підвищення якості життя населення в регіоні потребує активного пошуку нових методів проведення органами місцевого самоврядування дієвої бюджетної політики, спрямованої на задоволення попиту громадян на бюджетні послуги з урахуванням як фінансово-бюджетних можливостей, так і особливостей соціально-економічного розвитку територій.

Сегментування ринку трудових ресурсів відбувається за такими ознаками: демографічними, професійними, соціально-психологічними. Таке сегментування дає змогу визначити потреби в персоналі та сформувати рівень компетенції працівників. Соціально-психологічні підходи мають враховувати інтереси, цінності, потреби й мету діяльності працівника.

При цьому цілком очевидно, що розробка і випуск на промислових підприємствах наукомісткої продукції потребують не тільки належного фінансування, а й висококваліфікованих кадрів, що в перспективі передбачає проведення трудових тендерів. Впровадження новітніх технологій пов'язано з розвитком суспільного сектору економіки, тому необхідне збільшення абсолютної суми суспільних витрат, зокрема, для навчання на замовлення роботодавців (незалежно від форм власності) під конкретні робочі місця, враховуючи визначені Кабінетом Міністрів України пріоритети територіального й галузевого розвитку.

Держава традиційно відіграє провідну роль в економічному житті суспільства, тому й зобов'язана сприяти створенню і захисту ринкових інституцій, відчувачою довіру та підтримку громадян. Важливими завданнями є адаптація і розвиток банків та фінансово-кредитних організацій, а не захист їх всупереч світовим тенденціям. З одного боку, становлення фінансових інституцій залежить від підвищення ліквідності національного фінансового ринку і середнього рівня добробуту населення, з іншого – існує зворотний зв'язок, оскільки ліквідність ринку та рівень заощаджень можуть бути підвищені завдяки розвитку саме фінансових установ.

Концептуальні підходи до реформування оплати праці в Україні передбачають посилення впливу державних економічних та соціальних програм на сферу працевлаштування. Оскільки виникла і загострюється проблема безробіття, то держава змушена приділяти більшу увагу ринку праці для зниження соціальної напруженості у суспільстві шляхом здійснення організаційних заходів (налагодження співпраці державних та приватних служб сприяння зайнятості), інституційних (створення відповідних юридичних служб забезпечення працевлаштування) й враховувати соціально-економічний аспект (взаємодоповнення адресної допомоги соціально незахищеним верствам населення і активної позиції у сприянні пошуку роботи).

Висновки. З наведеного вище можна зробити наступні висновки:

По-перше, демократизація законодавства не зможе зупинити дію міжнародних чинників, але оскільки наша держава обрала напрям європейської інтеграції, то важко уникнути участі України в міжнародному розподілі праці, що значно посилить конкуренцію на внутрішньому ринку. У співробітництві з ЄС щодо лібералізації ринку праці варто відстоювати право вільного пересування через кордони й в межах ЄС, а держава також має вжити концептуальних заходів для уникнення можливих негативних наслідків зовнішньої міграції робочої сили, яка може зокрема призвести до зниження якості людського капіталу.

По-друге, в сучасній економіці виконання дохідної частини бюджету здійснюється за умови перманентності змін податкового законодавства, спрямованих на покращання адміністрування платежів, створення справедливих умов оподаткування і під-

вищення наповнюваності бюджету. Підвищення якості життя населення в регіоні потребує активного пошуку нових методів проведення органами місцевого самоврядування дієвої бюджетної політики, спрямованої на задоволення попиту громадян на бюджетні послуги з урахуванням як фінансово-бюджетних можливостей, так і особливостей соціально-економічного розвитку територій.

По-третє, програми модернізації соціальної сфери потребують визначення параметрів фінансової самодостатності не тільки органів місцевого самоврядування, а й потенційного споживача послуг – населення. Перманентність проведення

пенсійної, соціальної й податкової реформ, децентралізація, зміни в сфері енергетики й охорони здоров'я, реформування відносин на ринку праці безпосередньо впливають на розвиток трудових ресурсів. Пошук ефективних способів міжбюджетного регулювання потребує перерозподілу видаткових повноважень органів державного управління та місцевого самоврядування в соціально важливі сегменти.

Реформування правового статусу державних і муніципальних установ, потреба в модернізації соціальної сфери сприятиме підвищенню якості й рівня життя населення країни.

Список літератури:

1. Децентрализиция – это ключевой элемент подготовки Украины к будущему членству в ЕС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unian.net/politics/1244768-poroshenko-detsentralizatsiya-eto-klyuchevoy-element-podgotovki-ukrainyi-k-buduschemu-chlenstvu-v-es.html>
2. Соціальні інвестиції – філософія нової державної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/socialni-investiciyi-filosofiya-novoyi-derzhavnoyi>
3. Частичные реформы – еще хуже, нежели их отсутствие [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ekonomika.eizvestia.com/full/376-ivan-miklosh-chastichnye-reformy-eshhe-huzhe-nezheli-ih-otsutstvie>
4. Кузькін Є. Місце оподаткування як інструмент зміцнення власної дохідної бази місцевого самоврядування / Є. Кузькін // Фінанси України. – 2015. – № 4. – С. 34–47.
5. Малиняк Б. Детнізація місцевих фінансів як передумова бюджетної децентралізації в Україні / Б. Малиняк // Фінанси України. – 2015. – № 5. – С. 30–44.
6. Сідельникова Л. Ефективність податкових джерел формування бюджетних ресурсів держави / Л. Сідельникова // Фінанси України. – 2015. – № 9. – С. 45–60.
7. Сторонянська І. Ефективність податкових джерел формування бюджетних ресурсів держави / І. Сторонянська, Л. Бенюк // Фінанси України. – 2015. – № 6. – С. 44–57.
8. Тарангул Л. Особливості формування міжбюджетних фінансових потоків в умовах запровадження в Україні бюджетної децентралізації / Л. Тарангул, Т. Коляда // Фінанси України. – 2015. – № 3. – С. 30–44.
9. Гапукин В. Комбинаторика рисков бюджетной системы / В. Гапукин // Финансы и кредит. – 2015. – № 22(646). – С. 28–39.
10. Мастеров А. Развитие методологии бюджетного планирования на этапе становления программно-целевого бюджетирования в России / А. Мастеров // Финансы и кредит. – 2015. – № 17(641). – С. 20–39.
11. Чулков А. Повышение открытости бюджетной системы Российской Федерации путем формирования «бюджета для граждан» / А. Чулков // Финансы и кредит. – 2015. – № 28(652). – С. 14–22.
12. Филиппук О. Двухфакторная модель федерального бюджета / О. Филиппук // Путеводитель предпринимателя Российской академии предпринимательства Москвы. – 2011. – Вып. XI. – 37 с.
13. Обслуживание долга Украины за 10 лет выросло на 1000% [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.eizvestia.com/news-finance/full/316-obluzhivanie-dolga-ukrainy-za-10-let-vyroslo-na-1000>
14. Всемирный банк советует «давить на педали», чтобы не упасть [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://news.eizvestia.com/news_economy/full/812-vsemirnyj-bank-sovetuet-davit-na-pedali-chtoby-ne-upast
15. Інформація Міністерства фінансів України щодо виконання Державного бюджету України за 2015 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/informaciya-ministerstva-finansiv-ukrayini-08/>
16. Плєскач В. Середньострокове прогнозування доходів державного бюджету України за допомогою методу експоненціального згладжування / В. Плєскач, І. Івасюк // Фінанси України. – 2012. – № 1. – С. 58–66.
17. Морозова Г. Вплив податку на додану вартість на формування доходів державного бюджету України / Г. Морозова, Є. Руденко // Економіка та держава. – 2014. – № 8. – С. 42–46.
18. Сколько стоит государственное регулирование [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ekonomika.eizvestia.com/full/544-skolko-stoit-gosudarstvennoe-regulirovanie>
19. Очікувані ризики в процесі децентралізації влади в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1021>

Алексенко Л. М.

Цижма О. А.

Ивано-Франковский учебно-научный институт менеджмента
Тернопольского национального экономического университета

УПРАВЛЕНИЕ СТРУКТУРОЙ ДОХОДОВ БЮДЖЕТА В УСЛОВИЯХ АКТУАЛИЗАЦИИ ФИНАНСИРОВАНИЯ ВОСПРОИЗВОДСТВА ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ

Резюме

Статья посвящена теоретическим, методологическим и организационно-прикладным аспектам влияния системных бюджетных реформ на формирование новых подходов относительно финансовых отношений в сегменте воспроизводства трудовых ресурсов. Исследованы особенности реформирования правового статуса государственных и муниципальных учреждений, приоритеты модернизации социальной сферы для повышения качества и уровня жизни населения страны. Обосновано, что поиск эффективных способов межбюджетного регулирования нуждается в перераспределении расходных полномочий органов государственного управления и местного самоуправления в социально важные сектора экономики.

Ключевые слова: доходы бюджета, финансирование, трудовые ресурсы, межбюджетное регулирование, безработица.

Alekseienko L. M.

Tsizhma O. A.

Ivano-Frankivsk Research and Development Institute of Management
Ternopil National Economic UniversityMANAGEMENT OF PROFITS OF BUDGET STRUCTURE IN THE CONDITIONS
OF ACTUALIZATION OF FINANCING OF RECREATION LABOUR RESOURCES**Summary**

The article is sacred to the theoretical, methodological and organizationally-applied aspects of influence of system budgetary reforms on formation of new approaches relatively to financial relations in the segment of recreation of labour resources. The features of reformation of legal status of public and municipal institutions, priorities of modernization of social sphere for upgrading and standardization of living of population of country are investigated. Reasonably, that the search of effective methods of the interbudgetary adjusting needs redistribution of plenary powers of organs of state administration and local self-government in the socially important sectors of economy.

Key words: profits of budget, financing, labour resources, interbudgetary adjusting, unemployment.

УДК 336.761

Алейнікова Н. М.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті розглянуто сучасний стан фондового ринку України. Висвітлено основні проблеми його функціонування в умовах економічної нестабільності, виявлено перспективи розвитку в майбутньому. Адже саме фондовий ринок є важливим індикатором економічного розвитку і наочно демонструє стан, в якому перебуває країна. Розглянуто основні тенденції його функціонування. Запропоновано рекомендації щодо реформування вітчизняного фондового ринку, які сприятимуть підвищенню інвестиційного потенціалу економіки держави.

Ключові слова: фондовий ринок, біржа, цінні папери, фінансовий ринок, фінансове середовище.

Постановка проблеми. Фондовий ринок – це важливий елемент всієї економічної системи України. Він виконує низку специфічних функцій в економічній політиці країни. На сьогодні перед нашою державою стоїть низка ключових завдань, які слід вирішити, а такий інфраструктурний елемент, як фондовий ринок може вагомо полегшити їх розв'язання. Адже сталий розвиток фондового ринку може забезпечити стійке економічне зростання за допомогою залучення інвестиційних ресурсів у реальний сектор економіки, сприяти трансформації заощаджень населення та підприємств в інвестиції, а також інтеграції у світове фінансове середовище.

Український фондовий ринок сьогодні значно відстає у своєму розвитку від фондових площадок промислово розвинутих країн. Це не дає йому змоги ефективно виконувати свої основні функції. Тому дослідження основних проблем сучасного фондового ринку, а також пошук способів їх вирішення є дуже актуальними.

Так як український фондовий ринок зараз працює в умовах економічної та політичної нестабільності, то одним із найгостріших питань є обґрунтування теоретичних основ його функціонування в умовах кризи. Необхідним також є проведення комплексного аналізу його стану та тенденцій функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фондовий ринок і проблеми пов'язані з ним досліджувалися як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Особливої уваги заслуговують наукові праці класиків економічної науки: П. Друкера,

Дж. Кейнса, М. Міллера, Ф. Модільяні, М. Фрідмана, У. Шарпа та інші. Вітчизняні науковці Г. Яцюк, В. Чайковська, І. Рекуненко, А. Щербина, М. Кутузова та інші займалися виявленням проблем становленню й розвитку фондового ринку України, його інвестиційної привабливості.

Відаючи належне науковим роботам вчених, слід все ж таки зауважити, що нинішній стан українського фондового ринку свідчить про наявність невирішених питань, які потребують подальшого вивчення та пошуку шляхів їх розв'язання.

Мета статті полягає в аналізі стану фондового ринку України, проблем його функціонування та обґрунтуванні напрямів вдосконалення його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фондовий ринок – один з основних елементів сучасної ринкової економіки і фінансового ринку зокрема. Він працює у системі фінансового ринку, який є вагомою складовою фінансової системи країни. Сам термін «фондовий ринок» походить від французького *fonds* або англійського *funds*, одне зі значень якого – грошовий капітал [12, с. 155].

Сучасна економічна наука не виробила остаточного підходу щодо головного, визначального у з'ясуванні сутності фондового ринку, як об'єкту пізнання. Існує низка визначень фондового ринку, кожне з яких розкриває зміст цього складного явища. Умовно всі визначення фондового ринку можна поділити на декілька груп. Перша група – найбільш прості: «ринок цінних паперів – ринок, на якому проводяться операції з цінними паперами». Друга група – визначення в яких фондо-